

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

**МУЗИЧНА ТА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА
В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

**Матеріали і тези VIII Міжнародної конференції
молодих учених та студентів
(14-15 жовтня 2022 р.)**

2 том

ОДЕСА 2022

УДК: 37+78+792.8+008-021.1

Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Матеріали і тези VIII Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 14-15 жовтня 2022 р.). — Т.2. — Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2022. — 163 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського». Протокол № 4 від 27.10. 2022 р.

Рецензенти:

Мартинюк Тетяна Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри-професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Демидова Віола Григорівна, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені Антоніни Нежданової.

Матеріали і тези друкуються в авторській редакції

©Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2022

9. Шишова, И. (2008). Освободить воображение. *Искусство в школе*, 4, 11-13.

Маргарита МОЛОКОЄДОВА

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

Науковий керівник І. Левицька

*кандидат педагогічних наук, доцент
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

ФОРМУВАННЯ ІМПРОВІЗАЦІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

***Анотація.** Розглянуто основні аспекти формування імпровізаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано. Розкрито сутність понять «імпровізація», «педагогічна імпровізація». Проаналізовано деякі умови ефективного формування досліджуваного феномена.*

***Ключові слова:** імпровізація, педагогічна імпровізація, імпровізаційні уміння, навчання гри на фортепіано, виконавські уміння, майбутні вчителі музичного мистецтва.*

FORMATION OF IMPROVISATION SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ARTS IN THE PROCESS OF LEARNING TO PLAY THE PIANO

***Abstract.** The main aspects of the formation of improvisational skills of future music teachers in the process of learning to play the piano are considered. The essence of the concept's «improvisation», «pedagogical improvisation» is revealed. Some conditions for the effective formation of the studied phenomenon are analyzed.*

***Key words:** improvisation, pedagogical improvisation learning to play the piano, improvisation skills, performance skills.*

Сучасне суспільство розвивається та змінюється найшвидшими темпами. Доступ до інформаційних джерел дозволяє людині постійно вдосконалювати власні вміння та навички. Виявити свої життєві орієнтири, розкрити власний потенціал, знайти натхнення у сьогоднішньому житті – дуже непроста задача. Особливої актуальності це набуває в контексті підготовки майбутніх учителів

музичного мистецтва, оскільки для них важливо не тільки зацікавити учнів музикою, але й надати їм поштовх до творчості. І саме імпровізація може актуалізувати розкриття певних здібностей особистості, відкриття свого «Я».

У процесі навчання гри на музичному інструменті, зокрема на фортепіано, неабияким здобутком для майбутніх учителів є імпровізаційні вміння. Їх сформованість надає значної переваги вчителю та дозволяє розкрити творчі здібності учнів.

Проблема імпровізації розглядається у багатьох вітчизняних та зарубіжних наукових роботах. Її досліджували такі вчені як Н. Берштейн, Н. Гузій, А. Курлянд, В. Лісовий, А. Маслоу, Р. Стернберг та ін.; в аспекті виконавської майстерності – Т. Беркман, А. Болгарський, Л. Гнатюк, С. Горбенко, З. Дашак, В. Довженко, О. Коренюк, Т. Мартинюк, Н. Опанасенко, Є. Юцевич, В. Ревенчук, О. Щербініна та інші.

Так, імпровізація - це «несподіваний, раптовий різновид художньої творчості, при якому творення відбувається у процесі виконання, без попередньої підготовки» (Енциклопедія Сучасної України, 2011).

У музичному виконавстві питання імпровізації вивчала І. Денисюк. Вона вважає, що імпровізація – це прояв творчості на ходу, тобто раптовий та непередбачений. Авторка слушно наголошує, що в музичному мистецтві імпровізація має складний і хвилеподібний характер, бо нерозривно пов'язана з розвитком людини, з трансформацією особистості в суспільстві (Денисюк, 2020, с. 33).

У контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва неможливо не сказати про педагогічну імпровізацію. Як відомо, педагогічна імпровізація актуалізує професійну діяльність вчителя будь-якої спеціальності, що виявляється і у швидкій перебудові уроку, і в гнучкості та креативності при викладанні матеріалу. Особливістю педагогічної імпровізації саме у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва виступає прояв творчого підходу на всіх етапах навчання. Суголосьні з думкою І. Толмачової та О. Мастерної (Толмачова & Мастерна, 2017, с. 188). Вони вважають, що «педагогічна імпровізація – це компонент педагогічної діяльності, в якому виявляються можливості педагога експромтом приймати оптимальні рішення, та за рахунок якого реалізується позитивний вплив на окремого учня або групу учнів» (Толмачова & Мастерна, 2017, с. 188). При цьому автори виокремлюють такі види педагогічної імпровізації:

1) цільова, коли відбувається усунення протиріччя між метою уроку і несподіваними відхиленнями від заданої теми;

2) змістова, коли виникають протиріччя між попереднім змістом та доповненням;

3) методична, коли вирішуються протиріччя між обраною методикою педагога та творчими доповненнями.

4) комунікативна, коли усуваються суперечності мовними засобами (Толмачова, Мастерна, 2017, с. 188).

О. Башкір вважає, що імпровізація черпає своє натхнення у народних традиціях, при цьому вона є проявом експромту, тобто непередбачуваним відгуком на подію чи емоцію, що проявляється у створенні художнього твору (Башкір, 2010, с. 10). Але в педагогіці імпровізація виступає як поєднання стереотипного, заготовленого, так і інтуїтивного, творчого. Це поєднання і дає ту ефективність кінцевого результату в освітньо-виховному процесі (Башкір, 2020, с. 37).

У формуванні імпровізаційних умінь під час навчання гри на фортепіано велику роль відіграє практика та майстерність. Недарма О. Колосовська (Колосовська, 2014, с. 131) вважає, що необхідно багато часу приділяти тематичному матеріалу, гармонічній основі, модуляції, а також визначає основи, які допоможуть студентам в своїй діяльності. Для цього, на думку авторки, необхідні:

1. Музична практика та досвід – виконання різностильових творів.

2. Аналіз – вміння слухати, аналізувати, відчувати.

3. Внутрішнє відчуття – попереднє уявлення того, що буде потім створено.

О. Колосовська тут підкреслює роль співу, як допоміжного інструменту.

4. Слух – вміння добирати музичний матеріал за слухом, а також транспонувати його в різних тональностях.

5. Творіння – вигадати щось власне, наприклад, музичний фрагмент з дотриманням гармонії та ритму, але при цьому «прикрасити» основну мелодію мелізмами тощо.

6. Імпровізація – для себе, для публіки, щоб відчути відгук на своє творіння.

7. Колективна імпровізація – вміння слухати та доповнювати інших, відчуття свободи виконання у ансамблі (Колосовська, 2014, с. 132).

Треба наголосити, що під час навчання у майбутніх учителів музичного мистецтва виникає проблема багатовекторного поєднання теоретичних знань з практичними вміннями та навичками. Іноді можна побачити, що деякі студенти вивчають освітні компоненти формально. Але інструментальна підготовка, крім сформованих виконавських умінь і навичок, потребує актуалізацію та презентацію широкого спектра емоцій і почуттів. На цьому також наголошують О. Цуринова та В. Булгакова, які зазначають, що саме позитивний емоційний стан при навчанні гри на фортепіано дозволить уникнути нудьги, страху, допоможе підвищити мотиваційний рівень, виявити індивідуальність.

Спираючись на досвід авторів, виокремимо умови щодо ефективності формування імпровізаційних умінь, а саме: організація гри на фортепіано з системним мисленням та комплексним аналізом музичних творів; актуалізація позитивних емоцій на початковому рівні; прояв ініціативи та розвиток творчих навичок студентів (Цуринова & Булгакова, 2018, с. 5).

Отже, на сьогоднішній день здатність імпровізувати та використовувати це вміння є показником професіоналізму і високої майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва. Опановуючи мистецтвом імпровізації, здобувачі мають змогу розкрити не тільки власний творчий потенціал, а й реалізувати його в майбутній професійній діяльності.

Література

1. Дзюба, М., Жуковський, А., & Железняк М. (Ред.). (2011). *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Відновлено з: https://esu.com.ua/search_articles.php?Id=13279.
2. Башкір, О. (2010). *Формування готовності майбутніх учителів до педагогічної імпровізації в процесі фахової підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків.
3. Денисюк, І. (2015). Імпровізація як філософська, психолого-педагогічна та мистецтвознавча проблема. *Науковий часопис. Теорія і методика мистецької освіти*. 18 (23) 32–37. Відновлено з: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14938/Denyuciuk.pdf?sequence>.
4. Колосовська, О. (2014). Імпровізація як розвиток творчої фантазії. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 8(21), 129–132. Відновлено з: https://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2014_8/Art/129-132.pdf.
5. Толмачова, І., & Мастерна, О. (2017). Дефініція «педагогічна імпровізація» в контексті вдосконалення підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Педагогічні науки*, 128(132), 186-189. Відновлено з: http://www.apnh-journal.in.ua/archive/8_2014/20.pdf.
6. Цуринова, О., & Булгакова, В. (2018). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до виконавської діяльності. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 42(48), 1–6. Відновлено з: <https://xn--80affa3aj0al.xn--80asehdb/7102d9f5-a8c0-4cd1-b447-dc1c68085617>.